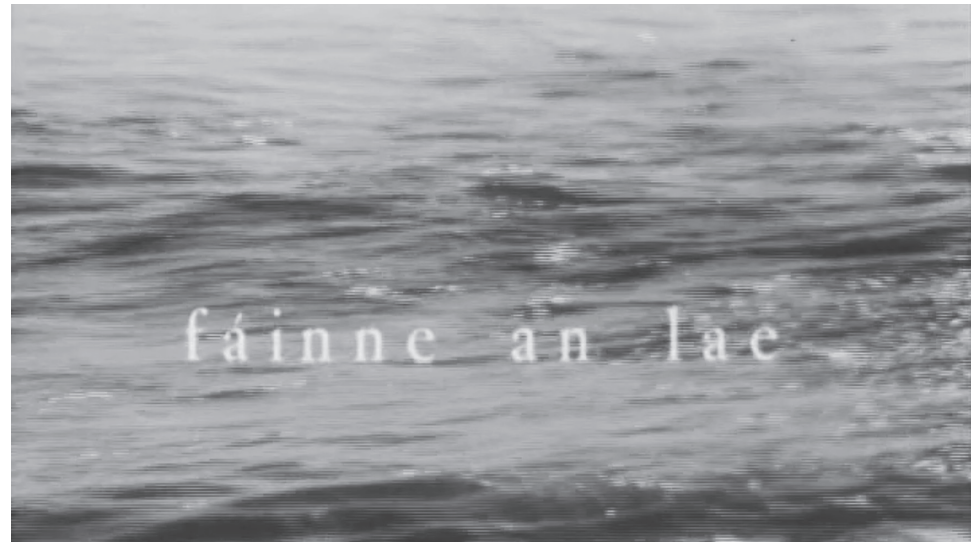

Films gaèlics a Catalunya
Scannáin Ghaelacha sa Chatalóin

Published in 2014 by

Centre for European Studies

1376 LeMarchant Street

Dalhousie University

Halifax, Nova Scotia B3H 4P9

Canada

Phone: +1.902.494.3628

Email: Jerry.White@Dal.Ca

Copyright © Centre for European Studies

ISBN 978-0-7703-0022-4

Book design by Sara Daniels

Printed in Canada

IFI Internacional és una iniciativa de l'Institut irlandès de cinema (IFI) que proporciona serveis de programació per expositors culturals arreu del món. A partir de les col·leccions de la Filmoteca d'aquest Institut i mitjançant la seva connexió amb directors, productors i distribuïdors de cinema irlandesos, IFI Internacional proporciona als expositors culturals accés al nou cinema irlandès i al clàssic. A través del recolzament procedent del programa Cultura d'Irlanda del Ministeri d'Arts, Patrimoni i la Gaeltacht, IFI Internacional treballa amb més de 100 socis expositors en més de 40 països anualment per desenvolupar estratègicament una audiència global per la cultura de cinema irlandès. Els programes de cinema irlandès es presenten en contextos que milloren la comprensió del cinema irlandès i proporcionen noves rutes per a un públic que potencialment no està familiaritzat amb la cultura irlandesa.

Is tionscnamh de chuid Institiúid Scannán Éireann é IFI International a sholáthraíonn seirbhísí scannánaíochta agus clársceidealaithe do thaispeántáin chultúrtha ar fud na cruinne. Baintear ábhar ó bhailiúcháin Chartlann Scannánaíochta na hÉireann ag Institiúid Scannán Éireann agus ó stiúrthóirí, léiritheoirí agus ó dháileoirí scannáin ar fud na tíre chun rochtain a sholáthar do thaispeántáin chultúrtha ar chineama nua agus clasaiceach na hÉireann. Le tacaíocht ó Chultúr Éireann, oibríonn IFI International i dteannta le breis agus 100 páirtí taispeántáin in os cionn daichead tír gach bliain chun lucht féachana domhanda a fhorbairt do chultúr scannánaíochta na hÉireann. Cuirtear cláir scannánaíochta i láthair i gcomhthéacsanna a mhéadaíonn an tuiscint atá ann ar chineama na hÉireann agus cuirtear an t-ábhar ar fáil i mbealaí nua do lucht féachana nach mbeadh mórán cur amach acu go dtí seo ar chultúr na hÉireann.

Índex / Clár

Introducció / Réamhrá	6-13
<i>Mise Éire / Jo sóc Irlanda</i>	14-19
<i>Poitín / Alcohol il.legal</i>	20-25
<i>Kings / Reis</i>	26-31
<i>Ocras / Fam</i>	32-37
<i>An Píopa / La canonada</i>	38-43

Culture Ireland
Cultúr Éireann

Culture Ireland
Cultúr Éireann

Introducció

Irlanda és un estat nació de parla anglesa de la mateixa manera que Espanya és un estat nació de parla espanyola. És a dir, a Irlanda es parla molt d'anglès, però la situació lingüística és més complicada que el que la majoria de forasters es poden pensar. Tècnicament, Irlanda és bilingüe, l'irlandès (llengua similar al gaèlic escocès però no exactament igual) té el mateix estatus que la “llengua nacional.” Els visitants que arriben a Irlanda s'adonaran que tots els rètols del carrer estan escrits en ambdues llengües, gaèlic i anglès, igual que la major part (però no ben bé la totalitat) del text de documents oficials.

Malgrat que tant el gaèlic irlandès com el català es podrien classificar com a llengües minoritàries relativament fortes, el gaèlic irlandès es troba en una posició molt més feble. A Irlanda no hi ha un equivalent de Barcelona, ni cap ciutat on la majoria de la població parla l'irlandès i on els serveis en aquesta llengua són extensament accessibles. En lloc d'això, els indrets on s'utilitza el gaèlic irlandès com a llengua d'una comunitat són tots comunitats rurals petites o comunitats illenques, principalment concentrades a l'oest d'Irlanda. Aquestes àrees es coneixen col·lectivament com a “Gaeltacht,” i hi ha un departament governamental que s'encarrega del seu manteniment (l'actual Ministre d'Arts, Patrimoni i la Gaeltacht és Heather Humphreys). Tanmateix, això no vol dir que només les persones que viuen en aquestes zones poden parlar la llengua. Des de la independència de Gran Bretanya l'any 1921, la llengua ha estat una matèria escolar nacional, igual que les matemàtiques o la història. També hi ha escoles de cicle mitjà

Réamhrá

Is náisiúinstát í Éire ina labhraítear an Béarla go forleathan, mórán mar a labhraítear an Spáinnis go forleathan i náisiúinstát na Spáinne. Is é sin le rá go labhraítear neart Béarla in Éirinn ach go bhfuil cúlra teangeolaíoch i bhfad níos casta sa tír, ná mar atá le sonrú ar an gcéad amharc ón taobh amuigh. Is tír dhátheangach í Éire, agus is í an Ghaeilge (teanga atá cosúil le Gàidhlig na hAlban) an “teanga náisiúnta”. Tabharfaidh cuairteoirí chun na tíre faoi deara go gcrochtar comharthaí sráide dátheangacha, i nGaeilge agus i mBéarla araon, agus go mbíonn formhór an téacs i gcáipéisí oifigiúla scríofa sa dá theanga.

Cé gur féidir an Ghaeilge agus an Chatalóinis a rangú mar mhionteangacha Eorpacha atá measartha láidir, tá an Ghaeilge in áit na leathphingine i gcomparáid leis an gCatalóinis. Níl ionad uirbeach mór ar bith, dála Barcelona mar shampla, ina labhraítear an Ghaeilge i measc formhór an daonra agus ina mbíonn fáil fhorleathan ar sheirbhísí sa teanga sin. In ionad seo, is áiteanna beaga tuaithe nó oileáin iad formhór na n-áiteanna ina n-úsáidtear an Ghaeilge mar theanga phobail, agus tá formhór díobh seo suite ar chósta thiar na hÉireann. Tugtar ‘Gaeltacht’ ar na limistéir theangeolaíocha seo agus tá roinn rialtais ar leith freagrach astu (is í Heather Humphreys an tAire reatha sa Roinn Ealaíon, Oidhreacht agus Gaeltachta). Níorbh ionann na Gaeltachtaí seo áfach, agus na háiteanna ina labhraítear an Ghaeilge. Ó 1922 i leith, i ndiaidh neamhspleáchas a bhaint amach ón Ríocht Aontaithe, b'ábhar

completament irlandeses tant dins com fora de la Gaeltacht (aquestes s'anomenen Gaelscoileanna). Per això, és força insòlit trobar una persona irlandesa que no sàpiga absolutament res de la llengua, tot i que s'ha de dir que fora de la Gaeltacht també és força insòlit sentir la llengua parlada en públic. Per tant no és del tot una sorpresa que el gaèlic irlandès hagi tingut una presència modesta en el cinema irlandès, tot i que sembla que això està canviant.

A partir dels anys cinquanta, el govern va produir alguns curtmetratges de ficció en irlandès, alguns d'ells ambientats de manera força extravagant en zones urbanes que tracten temes com ara la tuberculosi (*Turas Tearnamh* o Viatge cap a la recuperació, 1954) i la banca (*A Thaisce agus a Stór*, Per amor i els diners, 1961). A partir de finals dels anys cinquanta, el grup de defensa de la llengua Gael Linn va començar a produir documentals en gaèlic irlandès. El primer dels seus esforços va ser una sèrie de noticiaris cinematogràfics anomenada *Amharc Éireann* (Una vista d'Irlanda) que va ser produïda entre 1955 i 1964. Gael Linn també va produir diversos curtmetratges de Louis Marcus, com per exemple *Fleá ceoil* (Festival de música) de 1967, *Pobal* (Gent) de 1970, i *Páistí ag Obair* (Nens al treball) de 1973, pel·lícula que va ser nominada per a un Òscar. Les seves pel·lícules més ambiciosos van ser dos llargmetratges documentals històrics de George Morrison, *Mise Éire* (Jo sóc Irlanda) i *Saorise?* (Llibertat?), els quals estaven completament produïts a partir de metratges de noticiaris tant de l'època que va dur a la guerra d'independència d'Irlanda com de l'època en la qual va tenir lloc, i completament narrats en irlandès. *Mise Éire* és part de la sèrie Films gaèlics a Catalunya.

En els anys setanta es va produir el despertar d'un cinema independent en irlandès. Aquest moviment va ser guiat per Bob Quinn, qui havia deixat la seva feina al servei de televisió estatal RTE i s'havia traslladat a Connemara, la regió més gran de les que formen part de la Gaeltacht. Quinn es va involucrar ràpidament en activisme comunitari, i va pensar que el cinema i el vídeo podien formar part del

riachtanach í an Ghaeilge i gcóras na mbunscoileanna, fearacht na matamaitice nó an oideachais. Tá scoileanna lán-Ghaeilge laistigh agus lasmuigh den Ghaeltacht freisin. Mar sin, ní minic go gcastar ar Éireannach agus aineolas iomlán air faoin teanga, ach níor mhiste a rá nach gcloistear an teanga á labhairt go poiblí rómhínic. Ní haon ionadh é mar sin, nach bhfuil an Ghaeilge rófheiceálach ar scáileáin mhóra na hÉireann ach tá athrú mall ag teacht ar an scéal seo le tamall anuas.

D'eisigh an rialtas roinnt gearrscannán ficsin i nGaeilge sna 1950dí. Bhí cuid díobh seo suite go rámhailleach i gceantair uirbeacha agus dhírigh siad ar shaincheistanna an lae, cosúil leis an eitinn (*Turas Tearnamh* in 1954) agus an bhaincéireacht (*A Thaisce agus a Stór* in 1961). Go déanach sna 1950dí, thosaigh an grúpa abhcóideachta teanga Gael Linn ag déanamh clár faisnéise i nGaeilge. Ba é an chéad scannán a d'eisigh siad ná sraith nuachtspól dar teideal *Amharc Éireann* a rinneadh idir 1955 agus 1964. D'eisigh Gael Linn roinnt gearrscannán le Louis Marcus, cosúil le *Fleá Ceoil* in 1967, *Pobal* sna 1970dí agus *Páistí ag Obair* in 1973, scannán a bhí ainmnithe le haghaidh gradam Oscar. Ba iad an dá scannán fhada le George Morrison, *Mise Éire* agus *Saorise?*, na cinn ab uailmhianaí a eisíodh. Is éard a bhí sna scannáin seo ná ábhar ó na nuachtspóil a bhain leis an tréimhse roimh agus le linn Chogadh na Saoirse in Éirinn agus ina ndearnadh glóru iomlán Gaeilge orthu. Tá *Mise Éire* mar chuid den tsraith Films gaèlics a Catalunya.

Ba é Bob Quinn a bhí chun cinn sa ghluaiseacht seo, fear a d'éirigh as a phost sa tseirbhís náisiúnta teilifíse RTÉ, agus a bhog go dtí Gaeltacht Chonamara, an ceantar Gaeltachta is mó sa tír. Bhí dlúthbhaint ag Quinn le gníomhaíochas pobail agus mheas sé go raibh deis acu scannáin agus físeáin a úsáid mar chuid de Ghluaiseacht Chearta Sibhialta na Gaeltachta a bhí ag teacht chun cinn sna ceantair Ghaeltachta. Cheannaigh sé fearas taifeadta físeáin soghluaiste agus thosaigh sé ag déanamh gearrscannán faoin

moviment de drets civils que s'estava desenvolupant en aquestes zones. Quinn va comprar un sistema pioner de vídeo portàtil i va començar a filmar vídeos curts sobre la vida de la Gaeltacht de Connemara, que posteriorment exhibia a esdeveniments comunitaris i sobre els quals després dirigia discussions, que també va gravar en vídeo. La seva primera pel·lícula és una adaptació d'un poema famós del segle XVIII anomenat *Caoineadh Airt Uí Laoighre* (Lament d'Art O'Leary), una obra de 50 minuts que va acabar l'any 1974. La seva pel·lícula següent és *Poitín* de 1977, la qual va ser la primera pel·lícula guanyadora d'una subvenció per a guions del Consell irlandès de les arts, i també el primer llargmetratge completament en gaèlic irlandès. *Poitín* és part de la sèrie Films gaèlics a Catalunya.

Quinn també va estar involucrat en la lluita per la creació d'un servei de televisió en gaèlic irlandès. Aquest servei, que va iniciar-se l'any 1996, es va anomenar Teilifís na Gaeilge i transmetia completament en gaèlic irlandès, principalment sense subtítols. L'any 1998 van canviar el nom a TG4, i actualment transmet principalment (però no totalment) en gaèlic irlandès, i subtitula tot el seu material en anglès. La TG4 ha estat molt activa no únicament en la radiodifusió sinó també en l'encàrrec d'obres noves, tant llargmetratges com documentals, i ha participat en el documental *An Piopa* i el llargmetratge *Kings*, dues pel·lícules que formen part de la sèrie Films gaèlics a Catalunya.

El gaèlic irlandès té un estatus diferent a Irlanda del Nord, que és part del Regne Unit. Malgrat que aquesta llengua ha guanyat cert reconeixement com a llengua minoritària, no hi ha àrees oficials de Gaeltacht (en contrast amb el gaèlic escocès, del qual es pot trobar retolació bilingüe en zones de les terres altes d'Escòcia designades "A' Ghàidhealtachd"). És possible estudiar gaèlic irlandès en algunes escoles del Regne Unit i hi ha algunes escoles de cicle mitjà a Belfast, però aquesta llengua és molt menys coneguda aquí que en la República d'Irlanda. Des de la seva creació l'any 1921, Irlanda del Nord ha

ngnàthshaol i nGaeltacht Chonamara. Léiríodh na gearrscannáin seo ag ócáidí pobail agus ba ghnách plé agus díospóireacht a bheith ann ina ndiaidh, plé a ndearnadh taifeadadh air freisin. Ba é an chéad scannán a bhí aige ná leagan de dhán cáiliúil ón 18ú haois dar teideal *Caoineadh Airt Uí Laoighaire* a chríochnaigh sé in 1974. Scannán 50 nóiméad ar fad a bhí ann. Ba é *Poitín* (1977) an chéad scannán eile a bhí aige agus an chéad scannán a ghnóthaigh dámhachtain scrípte ó Chomhairle Ealaíon na hÉireann. Ba é an chéad fhadscannán ficin é a bhí go hiomlán i nGaeilge freisin. Tá *Poitín* mar chuid den tsraith Films gaèlics a Catalunya.

Bhí baint ag Quinn leis an streachailt ar fad chun seirbhís teilifíse Gaeilge a bhunú. Tháinig an tseirbhís seo ar an bhfód in 1996 agus tugadh Teilifís na Gaeilge (TnaG) ar an stáisiún. Craoladh ábhar ar an stáisiún i nGaeilge amháin agus é gan fotheidil den chuid ba mhó. Athraíodh ainm an stáisiúin go TG4 in 1998, agus anois craoltar ábhar i nGaeilge agus i mBéarla agus bíonn fotheidil le fáil i mBéarla ar fhormhór na glár. Tá TG4 an-ghníomhach, ní hamháin sa chraoltóireacht, ach ó thaobh cláir nua a choimisiúnú, idir ghnéchláir agus chláir fhaisnéise. Bhí baint acu leis an glár faisnéise *An Piopa* agus an gnéchlár *Kings* mar shampla. Tá an dá scannán seo mar chuid den tsraith Films gaèlics a Catalunya.

Tá stádas difriúil ag an nGaeilge i dTuaisceart Éireann, ceantar atá mar chuid den Ríocht Aontaithe. Cé go bhfuil aitheantas éigin bainte amach ag an nGaeilge mar theanga mhionlaigh i dTuaisceart Éireann, níl aon Ghaeltacht oifigiúil ann (cuir seo i gcomparáid le cás na Gàidhlig, áit a bhfuil comharthaíocht dhátheangach sna Garbhchríocha agus tugtar "A' Ghàidhealtachd" ar na limistéir theangeolaíocha seo). Is féidir staidéar a dhéanamh ar an nGaeilge i scoileanna áirithe sa Ríocht Aontaithe agus tá cúpla Gaelscoil i mBéal Feirste ach é sin ráite, níl an oiread eolais ag an bpobal faoin nGaeilge i gcomparáid le pobal Phoblacht na hÉireann. Ó

estat dominada per un conflicte entre els que es consideren irlandesos (anomenats nacionalistes o republicans, majoritàriament catòlics) i els que es consideren britànics (anomenats unionistes, principalment protestants). El gaèlic irlandès ha esdevingut una manera d'indicar que una persona pertany a la comunitat nacionalista o republicana, molt més a Irlanda del Nord que a la República d'Irlanda; i ha esdevingut una insígnia d'identitat irlandesa. Per tant, no és cap sorpresa que moltes de les pel·lícules en gaèlic irlandès que s'han produït a Irlanda del Nord siguin explícitament polítiques. Un molt bon exemple d'això és la pel·lícula *Ocras* de l'any 2006, produïda parcialment per TG4 però dirigida per Margo Harkin, un dels cinematògrafs de documentals més respectats d'Irlanda del Nord. *Ocras* és part de la sèrie de Films gaèlics a Catalunya.

El cinema en gaèlic irlandès, és per tant, diferent del cinema en català, en el sentit que és una part força petita d'un cinema nacional més extens. El cinema català és, evidentment, un cinema nacional petit en si mateix, comparable al cinema holandès o quebequès. El cinema en gaèlic irlandès, com la llengua mateixa, és molt més petit, molt més fràgil. Però, com tantes “llengües petites”, té un context polític extremadament complex, una història rica d'assoliments artístics, i a mida que l'interès i el suport per les llengües minoritàries augmenta, està clar que té un futur excitant. El cinema en irlandès i el cinema en català no tenen la mateixa entitat, però creiem que tenen molt a dir-se l'un a l'altre.

Regina Uí Chollatáin, Escola de gaèlic, estudis cèltics, folklore irlandès i lingüística, University College Dublin

Jerry White, Càtedra de recerca de Canadà en Estudis Europeus Dalhousie University (Canadà)

daingníodh Tuaisceart Éireann in 1922, tá scéal an cheantair fite fuaite i gcoimhlint idir grúpaí a mheasann gur Éireannaigh iad (tugtar Náisiúnaithe nó Poblachtaigh ar an dream seo, Caitlicigh a bhformhór) agus iad siúd a thugann Briotanaigh orthu féin (tugtar Aontachtaithe nó Dílseoirí orthu seo, Protastúnaigh a bhformhór). Go minic, is ionann úsáid na Gaeilge i dTuaisceart Éireann agus an tuiscint go mbaineann an duine sin le pobal Náisiúnach nó Poblachtach; .i. is léiriú polaitiúil í an teanga d'fhéiniúlacht an duine. Ní haon ionadh é go ndíríonn roinnt mhaith de na scannáin Ghaeilge ar pholaitíocht Thuaisceart Éireann. Is sampla fíormhaith é *Ocras* (2006) den chineál scannáin seo a bhí láithrithe ag TG4 agus stiúrtha ag Margo Harkin, duine de na scannánaíoirí is mó clú i dTuaisceart Éireann. Tá *Ocras* mar chuid den tsraith Films gaèlics a Catalunya.

Tá scannánaíocht na Gaeilge an-difriúil mar sin le scannánaíocht na Catalóinise, toisc go bhfuil scannánaíocht na Gaeilge mar chuid mhór den scannánaíocht náisiúnta. Tá cineama na Catalóinise, ar ndóigh, ina cineama náisiúnta beag leis féin, dála cineama na hOllainnise nó cineama Québec. Tá scannánaíocht na Gaeilge, dála na teanga féin, i bhfad níos lú agus níos leochailí. Mar sin féin, cosúil le go leor “teangacha beaga” tá comhthéacs polaitiúil an-chasta aici, chomh maith le stair shaibhir de shaoithiúlacht ealaíonta agus is léir go mbeidh todhchaí fhuinniúil aici. Ní hionann cineama na Gaeilge agus cineama na Catalóinise mar sin, ach creidimid go bhfuil go leor le léiriú acu dá chéile.

Regina Uí Chollatáin, Scoil na Gaeilge, an Léinn Cheiltigh, Bhéaloideas Éireann agus na Teangeolaíochta An Coláiste Ollscoile Baile Átha Cliath

Jerry White, Cathaoirleach Taighde Cheanada sa Léann Eorpach Dalhousie University (Ceanada)

Mise Éire Jo sóc Irlanda

George Morrison, 1959. Int.: Éamon de Valera, Michael Collins, Lady Gregory. Irlanda. VOsc, 88'

Mise Éire ensenya imatges que el públic irlandès no ha vist mai, i ho fa de manera que presenta el gaèlic irlandès com una llengua que podria realment narrar la història de tota la nació, no només de les zones rurals de la Gaeltacht. Aquesta pel·lícula va ser una producció particularment ambiciosa, i malgrat que no va tenir molts imitadors, és un primer exemple del que es podria anomenar cinematografia dirigida únicament per a un públic irlandès.

La pel·lícula va ser produïda per Gael Linn, una organització de defensa de la llengua que era respectada extensament per utilitzar mitjans de comunicació moderns. Aquesta organització que encara és activa avui dia, té en marxa projectes relacionats amb l'educació lingüística i l'ús lingüístic arreu d'Irlanda, i té la seu a Dublín; presta atenció a les regions de la Gaeltacht, però els seus objectius principals han tingut sempre un abast nacional. El grup és probablement més conegut pel seu segell discogràfic de música tradicional, el qual existeix des de 1953. L'any 1959 van fer una proposta per dirigir l'estació de televisió RTÉ, però van ser rebutjats. Es pensaven que podrien dirigir el servei de televisió degut a l'èxit de la sèrie de noticiaris cinematogràfics *Amharc Éireann* (Una vista d'Irlanda, 1955-64), però tot i això no van deixar que el rebuig de la seva proposta els disuadís. Van continuar

Mise Éire Jo sóc Irlanda

George Morrison, 1959. Le: Éamon de Valera, Michael Collins, Lady Gregory. Éire. Fotheidil Chatalóinise, 88'

Cuireadh íomhánna in iúl sa scannán *Mise Éire* nach raibh a leithéid feicthe riamh roimhe sin ag lucht féachana in Éirinn. Íomhánna ab iad seo a cuireadh i láthair an phobail ar bhealach inar tugadh le tuiscint go raibh sé indéanta scéal an náisiúin ina iomláine a insint trí mheán na Gaeilge, seachas scéal na Gaeltachta amháin a léiriú trí mheán na teanga sin. Ba léiriúchán mór uaillmhianach é ag an am, agus cé nár tháinig aon scannán eile i gcomharbas air ó shin, ba shampla luath agus tábhachtach é den chineál scannáin a d'fhéadfadh a bheith cruthaithe don lucht féachana in Éirinn trí chéile.

Ba í an eagraíocht abhcóideachta teanga Gael Linn a léirigh an scannán agus bhí siad aitheanta go forleathan as an úsáid a bhain siad as na meáin úra. Tá an eagraíocht fós ar an bhfód inniu agus tá dlúthbhaint acu le tionscadail a bhaineann le foghlaim agus le húsáid na teanga ar fud na hÉireann. Tá ceanncheathrú na heagraíochta lonnaithe i mBaile Átha Cliath, agus cé go dtugann siad aird ar ghrúpaí i gceantair Ghaeltachta go minic, baineann spriocanna na heagraíochta leis an tír ina hiomláine. Tá clú agus cáil faoi leith bainte amach ag lipéad ceoil thraidisiúnta na heagraíochta ó 1953 i leith agus sa bhliain 1959, chuir siad iarratas le chéile chun bainistiú a dhéanamh ar stáisiún teilifíse náisiúnta na

produïnt pel·lícules durant un temps, donant suport a alguns dels documentals més vistos de la llengua irlandesa.

El director de *Mise Éire*, George Morrison, tenia relativament poca formació en el camp de la producció cinematogràfica. Les seves connexions més importants eren amb el món de la Filmoteca. El 15 de febrer de 2009 li explicava a en Gerry McCarty del *Sunday Times* com “es va adonar de la greu situació en la que es trobava el material d’actualitat irlandès, que s’estava podrint aquí i per tot arreu. L’any 1952 em vaig proposar formar un catàleg de pel·lícules irlandeses sobre esdeveniments reals.” Morrison va veure la manca d’una filmoteca irlandesa com a un terrible problema, no simplement perquè significava tallar-li al poble irlandès la pròpia història sinó també perquè el feia tant diferent d’altres països europeus. Uns anys després de fer *Mise Éire*, l’any 1964, Morrison va escriure un assaig anomenat “Una filmoteca nacional irlandesa” on deïa que “cal recordar que Noruega i Finlàndia han establert col·leccions d’aquest tipus i que Dinamarca, que tant sovint es compara amb nosaltres, ha establert el que és, pel que fa a importància, la tercera col·lecció més important del món.” *Mise Éire* tracta sens dubte el tema de la resistència irlandesa a la dominació britànica, però la seva producció explica una història diferent, una història en la que la cultura irlandesa intenta acostar-se a altres països europeus petits.

La música de *Mise Éire* també és força important. La seva partitura la va compondre Seán Ó Riada, un cèlebre compositor irlandès que va fer més que qualsevol altre músic irlandès per unir els mons de la música clàssica i tradicional. L’obra musical més famosa de Ó Riada és la missa coral que va escriure per a una església a Cúil Aodha, County Cork, una missa que s’ha dut a terme allà durant gairebé quaranta anys. Però les seves composicions – especialment per a clavicèmbal – eren àmpliament estimades arreu

hÉireann RTÉ. Mheas an eagraíocht go mbeadh siad foirfe don ról bainistithe mar gheall ar an tsraith nuachtspól clúiteach dá gcuid darbh ainm *Amharc Éireann* (1955-64) ach faraor, diúltaíodh don iarratas. Níor chuir an cinneadh seo aon srian ar a gcuid oibre áfach agus choinnigh siad orthu le léiriúchán scannáin ar feadh tamaill eile, chomh maith le tacaíocht a sholáthar do chuid de na cláir fhaisnéise Ghaeilge ab iomráití dár cruthaíodh riamh.

Cé go raibh baint níos mó aige le cartlanna scannánaíochta ná le léiriúchán scannáin, ba é George Morrison a stiúir *Mise Éire*. Agus é faoi agallamh ag Gerry McCarthy ón *Sunday Times* ar an 15 Feabhra 2009 dúirt Morrison: “I came to realise the plight of the Irish actuality material, which was rotting here, there and everywhere. In 1952 I set myself the task of forming a catalogue of Irish films of real events.” B’fhacthas dó gur fhadhb mhillteanach í an easpa cartlainne don scannánaíocht in Éirinn agus ní hamháin go raibh muintir na hÉireann deighilte amach óna stair féin de dheasca na faidhbe seo, ach go raibh siad an-difriúil le tíortha Eorpacha eile dá bharr. Cúpla bliain tar éis dó *Mise Éire* a dhéanamh, scríobh Morrison aiste dar teideal “An Irish National Film Archive” áit a ndeir sé: “it should be remembered that Norway and Finland have established collections of this character and that Denmark, so often compared with us, has established what is in point of importance the third most important collection in the world.” Cé go ndíríonn *Mise Éire* ar fhrithbheartaíocht na hÉireann in aghaidh fhorlámhas na Breataine, léirítear scéal eile sa léiriúchán; insítear scéal faoi chultúr na hÉireann ag déanamh iarrachta a bheith níos giorra do thíortha beaga Eorpacha eile.

Tá tábhacht faoi leith ag baint le ceol *Mise Éire* freisin. Ba é Seán Ó Riada, an cumadóir cáiliúil, a chum a scór. Cumadóir ab ea é a rinne i bhfad níos mó ná aon cheoltóir Éireannach eile chun ceol clasaiceach agus ceol traidisiúnta a tharraingt níos giorra dá

d'Irlanda, i tots els seus discs es van publicar amb el segell Gael Linn. Ó Riada era, d'alguna manera, el músic “de la casa” per Gael Linn. He treballat amb Séan tan harmoniosament,” va dir Morrison en el seu article del *Sunday Times*, “em va tenir informat en tot moment sobre el que estava escrivint al piano. Sempre he considerat que la música en films és molt important.”

Res d'això s'entén com una manera de restar importància a les imatges a la pantalla. *Mise Éire* oferia al poble irlandès una visió sense precedents de la pròpia història, i va tenir molt d'èxit quan va ser projectada per primera vegada en els cinemes irlandesos (la qual cosa no s'havia sentit a dir mail pel que fa a documentals de qualsevol tipus). Aquest film va impulsar una seqüela, *Saorise?* (Llibertat?, 1960), que va portar als espectadors fins a l'esclat de la guerra civil irlandesa. Morrison tenia plans de fer una tercera pel·lícula sobre la guerra civil, però mai es va materialitzar. Tanmateix ell ja havia escenificat la seva pròpia revolució al canviar el sentit de possibilitats del cinema irlandès per sempre.

— JW

chéile. Is é an saothar ceoil is mó clú a bhaineann le Ó Riada ná an tAifreann córuil a scríobh sé dá shéipéal áitiúil i gCúil Aodha, contae Chorcaí – Aifreann a chantar gcónaí tar éis dhá scór bliain nach mór. Thaitin saothar Uí Riada – go háirithe píosaí ceoil cóirithe don chruitchlár – go mór le pobal na hÉireann ag an am agus eisíodh a chuid ceirníní ar fad faoi lipéad Gael Linn. “Ceoltóir an tí” de chuid Gael Linn a bhí in Ó Riada ar go leor bealaí. “I worked with Séan so harmoniously,” a dúirt Morrison in alt an *Sunday Times*. “He kept me briefed all the time with what he was writing on the piano. I’ve always regarded music in films as extremely important.”

Ní hionann sin is a rá nach bhfuil mórán tábhachta leis na híomhánna a léirítear ar an scáileán. Is cinnte gur tugadh léargas gan fasach do mhuintir na hÉireann ar a stair féin sna híomhánna seo, agus d'éirigh go han-mhaith leis an scannán nuair a eisíodh in amharclanna na tíre é, bíodh is go fíorannamh a bhíodh cláir fhaisnéise scaoilte sa tslí seo. Spreag an rath a bhí ag *Mise Éire* an clár leantach *Saorise?* (1960) a léirigh cúrsaí an tsaoil in Éirinn anuas go dtí aimsir an Chogaidh Chathartha. Bhí sé ar intinn ag Morrison an tríú scannán a dhéanamh faoin gCogadh Cathartha féin ach níor tháinig sé sin i gcrích. D'éirigh leis a réabhlóid féin a chur i gcrích áfach, réabhloid a d'athraigh ó bhonn na féidearthachtaí a bhí i ndán do chúrsaí scannánaíochta na hÉireann ón bpointe ama sin ar aghaidh.

— JW

Poitín Alcohol il.legal

Bob Quinn, 1977. Int.: Cyril Cusak, Niall Toibín, Donal McCann, Maighréad Ní Chonghaile, Tom Sailí Ó Flaithearta. Irlanda. VOSC, 65'

Bob Quinn és un vertader lluitador del cinema irlandès. Va començar a lluitar contra els poderosos en la dècada de 1960, quan com a productor jove va dimitir en senyal de protesta des del servei de televisió estatal RTÉ, i (amb Jack Dowling i Leila Doolan) va escriure una acusació llarga i dura sobre l'estació anomenada *Seu i sigues comptat*. Després de dimitir, va recollir a la seva família i es va mudar (ell utilitza el terme “emigrar”) a Connemara, la regió oest d'Irlanda amb la major població de parla irlandesa. Va ser allà on va fundar una petita empresa anomenada Cinegae. Cinegae estava pensada principalment com a una productora de cinema, encara que Quinn també operava un local de cinema petit i, després de comprar un equip de vídeo portàtil de vanguardia, va produir vídeos curts sobre esdeveniments de la comunitat i els va exhibir en algunes sales locals. Aquesta era part d'una època en la qual un nombre d'activistes intentaven revitalitzar Connemara i esperaven enfortir la llengua irlandesa al mateix temps, doncs Connemara era una de les poques zones d'Irlanda on l'irlandès era realment el primer idioma de la vida comunitària. Quinn formava part de Gluaiseacht Chearta Sibhialta na Gaeltachta, el moviment de drets civils de Gaeltacht, els activistes del qual volien que les zones de la Gaeltacht tiguessin més control sobre els assumptes locals. Bob Quinn era una mena de “cineasta de plantilla” del Gluaiseacht.

Poitín Alcohol il.legal

Bob Quinn, 1977. Le: Cyril Cusak, Niall Toibín, Donal McCann, Maighréad Ní Chonghaile, Tom Sailí Ó Flaithearta. Éire. Fothaidil Chatalóinise, 65'

Fíorthrodaí de chuid cineama na hÉireann is ea Bob Quinn; fear a thug fogha faoi na húdaráis den chéad uair sna 1960dí, uair a d'éirigh sé as a phost mar léiritheoir óg ar bhonn agóide in aghaidh RTÉ, an tseirbhís náisiúnta teilifíse. In éineacht le Jack Dowling and Leila Doolan, scríobh Quinn tuairisc fhadálach fheanntach faoin stáisiún den teideal *Sit Down and Be Counted*. I ndiaidh dó éirí as a phost, bhog sé féin agus a theaghlach siar go Conamara; ceantar in iarthar na hÉireann ina gcónaíonn an líon is mó cainteoirí Gaeilge sa tír. Is ann a bhunaigh sé comhlacht beag darbh ainm Cinegae. Comhlacht léiriúcháin scannáin a bhí i gceist le Cinegae ó bhonn, ach bhí pictiúrlann bheag don phobal áitiúil á rith ag Quinn freisin. I ndiaidh dó fearas scannánaíochta soghluaiste agus nua-aimseartha a cheannach, léirigh sé físeáin ghairide faoi ócáidí pobail agus taispeánadh i hallaí áitiúla iad. Tráthúil go leor, bhí iarrachtaí ar bun ag an am i measc gníomhaithe áitiúla chun athneartú a dhéanamh ar an gceantar agus chun breis tacaíochta a sholáthar don Ghaeilge, toisc gurbh í an Ghaeilge príomhtheanga labhartha phobal Chonamara ag an am i gcomparáid le móramh áiteanna eile sa tír. Bhí baint ag Quinn le Gluaiseacht Chearta Sibhialta na Gaeltachta agus í mar aidhm ag an nGluaiseacht go mbeadh ceantair Ghaeltachta freagrach as a ngnóthaí áitiúla féin.

Quinn ha fet sobretot documentals, però la seva pel·lícula de ficció més coneguda és sens dubte *Poitín*. Aquesta pel·lícula va ser escrita per Colm Bairéad, el guió de la qual va guanyar el primer “Premi de guió cinematogràfic” atorgat pel Consell Irlandès de les Arts; Quinn ha dit que quan va llegir-lo va pensar que semblava una història de Guy de Maupassant. El repartiment consta principalment de persones locals de Connemara, amb poques excepcions notables. La pel·lícula és tracta d’un antic fabricant de poitín -un tipus d’alcohol increïblement fort i il·legal d’elaboració casolana- el qual té dos ajudants matons que li porten la venda. Els papers d’ajudants els fan dos actors que tenien un perfil professional modest però substancial: Niall Toibín, un actor nadiu de parla irlandesa que havia establert una sòlida carrera amb RTÉ; i Donal McCann, un actor de teatre i televisió molt respectat que també havia tingut un paper en la pel·lícula de Disney *El príncep lluitador de Donegal*. Cyril Cusak, que fa el paper del vell fabricant de poitín, era sens dubte el més famós dels tres actors, doncs havia tingut una llarga carrera al cèlebre Teatre Abbey i després en el cinema britànic i americà. Quinn ha dit que recorda que Cusak tenia bastant bon irlandès (“el parlava amb la seva família,” em va dir), i es va prendre el tema de la pronunciació i dicció local amb gran entusiasme (la variant d’irlandès que es parla a Connemara sovint es considera la més distintiva i desconcertant per als forasters). En una altra entrevista Quinn ha recorda l’atenció amb la qual Cusak escoltava el que els altres actors deien i com Cusak li va dir que “nosaltres els professionals hem d’aprendre a semblar i ser així.”

En molts sentits, la contribució més duradora de *Poitín* ha estat la de trencar la visió romàntica de l'oest d'Irlanda que s'havia transmès al cinema britànic i americà. Fins aleshores, la representació d'aquesta regió estava dominada per pel·lícules americanes com *Home de les Illes Aran* (1934) de Robert Flaherty

Is gnách le Quinn scannáin fhaisnéise a dhéanamh ach is cinnte gurb é an scannán ficseanúil *Poitín* an scannán is cáiliúla dá chuid. Colm Bairéad a scríobh script an scannáin a bhuaigh an chéad “Dámhachtain Scripte” a bronnadh riamh ó Chomhairle Ealaíon na hÉireann. Tá sé ráite ag Quinn gur aithin sé cosúlachtaí idir an script agus an cineál scéil a bheadh ag Guy de Maupassant. Ba iad muintir Chonamara formhór fhoireann aisteoirí an scannáin, seachas cúpla eisceacht shuntasach. Baineann an scéal le seandéantóir poitín – alcól láidir mídhleathach a dhéantar ag an mbaile in Éirinn – agus lena chúntóirí anuaisle a dhíolann poitín ar a shon. Ba iad na haisteoirí a d’imir rólanna na gcúntóirí ná Niall Tóibín, cainteoir dúchais Gaeilge agus aisteoir seanbhunaithe de chuid RTÉ, agus Donal McCann, aisteoir urramach teilifíse agus amharclainne a raibh ról aige sa scannán Disney *The Fighting Prince of Donegal* in 1966. Bhí ról Micil – an seandéantóir poitín sa scannán – ag an aisteoir clúiteach Cyril Cusack agus bhí cáil gan mhúchadh bainte amach ag Cusack faoin am sin as na tréimhsí fada a bhí caite aige ag obair le hAmharclann na Mainistreach in Éirinn agus i gcúrsaí scannánaíochta na Breataine agus Mheiriceá. Tá sé ráite ag Quinn go raibh Gaeilge sách maith ag Cusack (“he spoke it with his young family” a dúirt sé liom), agus rinne sé iarracht faoi leith an fhoghraíocht áitiúil a fhoghlaim. In agallamh eile, luaigh Quinn go raibh sé de nós ag Cusack a bheith ag éisteacht go géar leis an méid a bhí á rá ag na haisteoirí eile agus go ndúirt sé leis: “us professionals have to learn how to look and be like this.”

Is í an ghné is fadsaolaí faoin scannán *Poitín* ná go n-éiríonn leis miotas na Rómánaíochta a bhaint d’iarthar na hÉireann. Chuir leithéidí *Man of Aran* (1934) le Robert Flaherty agus *The Quiet Man* (1952) le John Ford go mór leis an miotas seo faoin iarthar. Is fíis iomlán dhifriúil í an fhís atá ag Bob Quinn den cheantar, léiríonn a fhís gurb é an bochtanas síoraí atá i ndán don iarthar agus

o *L'home tranquil* (1952) de John Ford. La visió de la zona que té Bob Quinn és en efecte molt diferent, doncs mostra l'oest com a un lloc definit per una mena de pobresa perpètua on l'única cosa que els homes joves poden fer és esperar en fila per rebre beneficència i cometre crims mesquins que acaben en una violència frustrant. Aquesta visió contrasta amb la visió produïda per l'Associació turística irlandesa Bord Fáilte, però és consistent amb la carrera de Quinn com a realitzador de documentals polítics.

— JW

nach mbíonn an dara rogha ag fir óga an cheantair ach seasamh sa scuaine dá sochar leasa shóisialta, agus ar deireadh baint a bheith acu le mionchoiriúlacht a mhéadaíonn go foréigean gan toradh. Is mór an difríocht idir an fhís seo agus fis Bhord Fáilte den cheantar ach is fíís í atá seasmhach go leor le ré Quinn mar scannánóir ar chláir fhaisnéise pholaitiúla.

— JW

Kings Reis

Tom Collins, 2007. Int.: Colm Meaney, Seán Ó Tarpáigh, Donal O’Kelly, Brendan Conroy, Donncha Crowley. Irlanda / Regne Unit. VOSC, 88’

Kings pot semblar que és una simple història sobre treballadors de la construcció irlandesos, però realment és una història de tres llocs: Connemara, Londres i Derry. Aquesta pel·lícula va ser adaptada d’una obra originalment escrita en anglès (de Jimmy Murphy *Els reis del Carrer Kilburn High*, de l’any 2000), però ràpidament ha esdevingut un dels textos centrals del cinema gaèlic (va ser la submissió d’Irlanda als Oscars a la millor pel·lícula en llengua estrangera l’any 2007). El repartiment inclou una autèntica estrella – Colm Meaney, que interpretava el Director O’Brien a *Star Trek: La nova generació* – però en molts aspectes és la culminació de la carrera d’una de les figures més importants i anònimes del cinema independent irlandès.

Aquesta figura és Tom Collins. Collins va néixer al comtat de Donegal, a la costa nord-oest de la República d’Irlanda, però quan era jove la seva família es va mudar a Irlanda del Nord. Ell anomena la ciutat on va créixer Derry, com la majoria de la comunitat nacionalista (o pro-irlandesa i generalment catòlica); la comunitat unionista (o pro-britànica i generalment protestant) tendeix a utilitzar el nom Londonderry. Va començar a treballar en el cinema als anys 80, i a finals dels 80 va ajudar a formar el Taller de cinematografia i vídeo de Derry. Aquest taller va ser

Kings Reis

Tom Collins, 2007. Le: Colm Meaney, Seán Ó Tarpáigh, Donal O’Kelly, Brendan Conroy, Donncha Crowley. Éire / Ríocht Aontaithe. Fotheidil Chatalóinise, 88’

Shílfeá gur scéal simplí maidir le tógálaithe Éireannacha atá i gceist le *Kings* ach i ndáiríre, is scéal faoi thrí áit éagsúla é: Conamara, Londain agus Doire. Dráma sa Bhéarla a bhí ann i dtosach dar teideal *The Kings of Kilburn High Road* a scríobh Jimmy Murphy sa bhliain 2000 ach níor thóg sé i bhfad ar an leagan Gaeilge a bheith aitheanta mar cheann de phríomhthéacsanna chineama na Gaeilge. B’iontráil na hÉireann é sna gradaim Oscars don Scannán ab Fhearr i dTeanga Iasachta in 2007. Áirítear fíor-réalt i measc fhoireann na n-aisteoirí .i. Colm Meaney, a d’imir ról Chief O’Brien ar *Star Trek: The Next Generation* – ach d’fhéadfaí a áiteamh gurb é an buaicphointe gairmiúil é do dhuine de na figiúirí is tábhachtaí i gcineama neamhspleách na hÉireann.

Is é Tom Collins an figiúr seo. Rugadh Collins i gContae Dhún na nGall ar chósta thiar thuaidh Phoblacht na hÉireann agus bhog a theaghlach go Tuaisceart Éireann agus é óg. Tugann sé “Derry” ar an gcathair inar tháinig sé in inmhe, rud a léiríonn claonadh le pobal náisiúnach an tuaiscirt toisc gur nós leis an bpobal sin “Derry” a thabhairt ar an gcathair seachas “Londonderry.” Thosaigh sé ag obair i dtionscadal na scannánaíochta sna 1980dí agus go déanach sna 80dí, bhí baint nach beag aige le Ceardlann Scannáin agus Físeáin Dhoire (Derry Film and Video Workshop) a bhunú.

finançat sota el “Programa de tallers” pioner creat pel Canal 4 del Regne Unit; alguns altres exemples famosos dels tallers dels vuitanta són el Col·lectiu negre de cinematografia i audio (dirigit per John Akomfrah) i el Col·lectiu Sankofa de cinematografia i audio (dirigit per Isaac Julien). Aquesta era una època molt emocionant per al cinema al Regne Unit, un període durant el qual semblava que les barreres entre el cinema, vídeo i televisió s’estaven trencant, i la ruptura estava sovint connectada a la política radical. Les obres més famoses del Taller de cinematografia i vídeo de Derry van ser *Mare Irlanda* (Anne Crilly, 1988) i *El noi de la mare* o “Hush a Bye Baby” (Margo Harkin, 1990), ambdues produïdes per Tom Collins i ambdues el resultat d’explorar la connexió entre la política de gènere i la lluita contra els britànics a Irlanda del Nord. Com a director Collins va passar a fer Dona d’aiguamolls o *Bogwoman* (1997), on explicava la història d’una mare i una filla que es desplacen a través de la frontera de Donegal a Derry, així com un munt d’obres de televisió i documentals (sovint amb socis europeus, especialment Arte/ZDF). Tot i que no és immediatament evident a partir de la pròpia pel·lícula, *Reis* és un ben bé un producte de Derry.

I tot i que que és una pel·lícula de parla irlandesa, es desenvolupa gairebé totalment a Londres. Els seus protagonistes estan tots connectats d’alguna manera amb el comerç de la construcció, i l’emigració dels joves irlandesos als llocs de construcció de Londres s’ha estat produïnt realment des de fa molt de temps. Aquesta figura del fuster irlandès migrant s’anomena spalpeen, o spalpín en irlandès. És una figura molt comú en la mitologia irlandesa, tal i com demostra la cançó “An spailpín fánach” o “El treballador errant.” Però aquí Collins presenta els spailpíní com a individus molt moderns, un grup d’homes que són part consubstancial de la metròpolis contemporània atomitzada i

Bhí an cheardlann maoinithe ag an gclár ceannródaíoch “Workshop Programme” a chruthaigh Channel 4 sa Ríocht Aontaithe. Samplaí cáiliúla eile de cheardlanna sna 1980dí ab iad Black Audio Film Collective (le John Akomfrah) agus Sankofa Film and Video Collective (le Isaac Julien). Ba thréimhse thar a bheith corraitheach í an tréimhse seo do chineama sa Ríocht Aontaithe, tréimhse nuair ba chosúil go raibh na teorainneacha idir scannán, fiseán agus teilifís á mbriseadh síos, briseadh síos agus cliseadh a bhain le polaitíocht radacach go minic. Ar na saothair is mó clú de chuid Ceardlann Scannáin agus Fiseáin Dhoire bhí *Mother Ireland* (Anne Crilly, 1988) agus *Hush A Bye Baby* (Margo Harkin, 1990), agus Collins mar léiritheoir orthu. Rinne an dá shaothair iniúchadh ar an nasc idir polaitíocht na hinscne agus an choimhlint in aghaidh na Breataine i dTuaisceart Éireann. Agus é ina stiúrthóir, rinne Collins an scannán *Bogwoman* (1997) a d’inis scéal máthar agus iníne ag trasnú na teorann idir Dún na nGall agus Tuaisceart Éireann, chomh maith le go leor obair faisnéise agus teilifíse (le páirtithe Eorpacha go minic, go háirithe Arte/ZDF). Cé nach léir i dtosach é sa scannán féin, tá dlúthbhaint ag *Kings* le cathair Dhoire.

In ainneoin gur scannán Gaeilge é, tá imeachtaí an scannáin suite i Londain den chuid is mó. Tá na príomhcharachtair ceangailte le hearnáil na tógála ar bhealach amháin nó ar bhealach eile, agus ar ndóigh tá imirce i measc fhir óga na hÉireann go suímh tógála Londan ar siúl le fada an lá. Tugtar an spailpín ar an siúinéir Éireannach ar imirce agus is figiúr é lena mbaineann miotaseolaíocht de shaghas éigin leis, mar a léirítear san amhrán cáiliúil “An Spailpín Fánach”. Sa chás áirithe seo, léiríonn Collins leagan nua-aimseartha de na carachtair seo atá mar chuid lárnach den ardchathair bhrúidiúil chomhaimseartha.

Ach tá baint lárnach ag Conamara leis an scéal freisin .i. an Ghaeltacht is mó in Éirinn ar chósta thiar chontae na Gaillimhe.

brutal.

Però la pel·lícula també tracta molt sobre Connemara, que és l'àrea Gaeltacht o de parla irlandesa més gran d'Irlanda, situada a la costa occidental i que forma part del Comtat de Galway. Les imatges que apareixen al principi de la pel·lícula estan filmades en Super-8 granulat i presenten una cursa de vaixells Hooker (la paraula en irlandès és húicéir), embarcacions que són molt importants per a la cultura de Connemara. Collins té lligams a aquesta àrea, doncs va treballar anteriorment amb el cineasta Bob Quinn, el qual fa totes les seves pel·lícules en aquesta regió (incloent-hi *Poitin*, que forma part de la sèrie Films gaèlics a Catalunya). Connemara ha generat molts immigrants a Londres (i l'emigració és el tema d'una altra pel·lícula de Bob Quinn, *Poble a Londres* de l'any 1987), degut parcialment al fet que la regió ha estat econòmicament molt deprimida durant molt de temps.

Kings, doncs, no és només una història sobre la llengua irlandesa. Realment és una pel·lícula sobre tota l'illa d'Irlanda i sobre el lloc que ocupa en les Illes Britàniques (el que algunes persones irlandeses prefereixen anomenar simplement "aquestes illes"). És difícil pensar en una pel·lícula irlandesa, en qualsevol idioma, on això sigui tan cert.

— JW

Léirítear íomhánna a rinneadh ar Super-8 gráinneach de rás bád seoil ag tús an scannáin; is húicéirí iad na báid seo agus tá na soithí seo an-tábhachtach i gcultúr Chonamara. Tá dlúthbhaint ag Collins leis an gceantar seo agus d'oibrigh sé leis an scannánóir Bob Quinn cheana féin a dhéanann a chuid scannán go léir sa cheantar (lena n-áirítear *Poitin*, atá mar chuid den tsraith Films gaèlics a Catalunya). Tá go leor inimirceach ó Chonamara thall i Londain (agus tá an imirce féin mar ábhar scannáin ag Bob Quinn i b*Pobal i London* ó 1987), toisc gur ceantar bochtaineachta é Conamara le fada an lá.

Ní hé scéal na Gaeilge amháin a insítear sa scannán *Kings*, is scéal é faoi oileán na hÉireann trí chéile agus ról an oileáin sin i measc na n-oileán atá suite amach ó chósta thiar na hEorpa. Is deacair cuimhneamh ar aon scannán Gaeilge, ná scannán i dteanga ar bith eile, ina léirítear an scéal seo.

— JW

Ocras Fam

Margo Harkin, 2007. Int.: Gerry Adams, Bobby Sands, Lawrence McKeown, Lord Gowrie, Sir Bernard Inghram. Irlanda / Irlanda del Nord. VOSC, 58'

La illa d'Irlanda està dividida en dues àrees principals, Irlanda del Nord, la qual forma part del Regne Unit i consta de sis comtats governats des de Stormont a prop de Belfast, i la República d'Irlanda, que consta de vint-i-sis comptats governats des de Dublín que gaudeix d'un govern independent. Aquesta divisió ha estat la font de molts dels conflictes en la història de l'illa, els més recents dels quals són "el Conflicte" d'Irlanda del Nord que van durar des de finals dels anys 60 fins l'acord de Divendres Sant l'any 1998. La pel·lícula *Ocras* va ser produïda l'any 2007 per commemorar el 25è aniversari d'un dels esdeveniments més punyents del Conflicte, les vagues de fam de 1980-81 en els Blocs H de la presó Maze, a prop de Belfast, que van ser construïts l'any 1975.

El 1972, William Whitelaw, el secretari d'estat del govern britànic per a Irlanda del Nord, va concedir estatus de categoria especial als presoners d'ambdós costats, els unionistes i el republicans, que havien estat condemnats per delictes relacionats amb el Conflicte. El maig de l'any 1976, quan Margaret Thatcher era la primera ministra britànica, el nivell de violència va escalar i molts funcionaris de presons van ser assassinats. Mitjançant la declaració 'un crim és un crim és un crim' la primera ministra es va mantenir ferma en la seva política. L'estatus especial dels presoners

Ocras Fam

Margo Harkin, 2007. Le: Gerry Adams, Bobby Sands, Lawrence McKeown, Lord Gowrie, Sir Bernard Inghram. Éire / Tuaisceart Éireann. Fortheidil Chatalóinise, 58'

Tá oileán na hÉireann roinnte ina dhá phríomhcheantar, Tuaisceart Éireann atá mar chuid den Ríocht Aontaithe lena n-áirítear sé chontae faoi smacht Stormont, agus ansin Poblacht na hÉireann, ina bhfuil sé chontae agus fiche atá rialaithe ag a rialtas neamhspleách féin i mBaile Átha Cliath. Is cúis achrainn í an deighilt seo le fada an lá i stair an oileáin agus tugadh "Na Trioblóidí" ar an tréimhse is déanaí den achrann seo i dTuaisceart Éireann. Mhair na Trioblóidí ó na 60dí déanacha anuas go dtí Comhaontú Aoine an Chéasta sa bhliain 1998. Tá an scannán *Ocras*, a rinneadh in 2007, mar chomóradh cúig bliana is fiche ar ócáid chinniúnach agus thábhachtach de chuid na dTrioblóidí – na Stailceanna Ocras. Tharla na Stailceanna seo i mBlocanna H i bpríosún an Mhaí, gar do chathair Bhéal Feirste.

Sa bhliain 1972, bhronn William Whitelaw, Rúnaí Stáit Rialtas na Breataine i dTuaisceart Éireann, stádas chatagóir speisialta ar phríosúnaigh, idir Dhílseoirí agus Phoblachtánaigh, a bhí ciontaithe as baint a bheith acu leis na Trioblóidí. I mí na Bealtaine 1976, nuair a bhí Margaret Thatcher mar Phríomh-Aire na Breataine, mhéadaigh leibhéal an fhoréigin agus maraíodh go leor oifigeach príosúin. De réir an ráitis "crime is crime is crime" sheas sí an fód maidir lena cuid polasaithe. Baineadh an stádas speisialta de

va ser revocat l'any 1976 i va provocar grans esdeveniments dins de la presó com a part de la campanya de presoners republicans per a sol·licitar cinc demandes específiques. La demanda més important va ser la de dur la seva pròpia roba. La “Protesta de les mantes”, la “Protesta de la brutícia,” i finalment la “Vaga de fam” van marcar aquest període, en el qual les vagues de fam van assolir proporcions mai vistes ni abans ni després. Finalment deu homes van morir en vaga de fam entre el març i l'octubre de l'any 1981 i poc després d'això els presoners van rebre permís per dur la seva pròpia roba.

Ocras comença amb imatges molt gràfiques dels presoners, preses de metratge de notícies i documentals de l'època i manifesta que l'objectiu és “explicar la història i el seu impacte en el món més ampli sobre els deu homes que van morir en vaga de fam.” La pel·lícula mostra la cara humana d'aquesta terrible pèrdua de vida i el sofriment en ambdós costats, però també és molt perspicaç en relació amb el procés polític que es realitza en paral·lel amb el Moviment de pau que va ser fundat en aquell moment per membres de la comunitat i el clergat. L'obra és narrada per Dónall Mac Giolla Choill i dirigida per Margo Harkin de Besom / Inis Films per TG4 (Harkin és famosa per dirigir *El noi de la mare* o “Hush A Bye Baby” l'any 1990, una pel·lícula que va ser produïda per Tom Collins, el director de *Reis*, que forma part de la sèrie Films gaèlics a Catalunya).

Després de començar amb la imatge d'un home errant d'una cel·la a una altra en les ruïnes de la presó, es desprèn en cert moment que aquesta ànima perduda és de fet Lawrence McKeown, el presoner que hauria estat l'onzena víctima d'aquesta protesta, si no fos per la intervenció de la seva família. L'enderroc dels Blocs H va començar l'any 2006 i els debats sobre la reconstrucció i conversió dels edificis restants en un Centre de pau encara segueixen. Aquesta pel·lícula pot ser fàcilment l'últim registre de

na príosúnaigh i 1976 agus chuir sé sin tús le gníomhaíochtaí cinniúnacha sna Blocanna H mar chuid d'fheachtas na bpríosúnach Poblachtánach chun cúig éileamh faoi leith a bhaint amach. Ar cheann de na héilimh ba mhó, bhí na príosúnaigh ag iarraidh a gcuid éadaí féin a chaitheamh. Bhain “Agóid na Pluide,” “Stail an tSalachair” agus ar deireadh “na Stailceanna Ocras” leis an tréimhse ama seo agus chuir na Stailceanna Ocras go mór leis an bhforéigean a bhain leis na Trioblóidí lasmuigh den phríosún féin. Fuair deichniúr bás agus iad ar stailc ocras idir Márta agus Deireadh Fómhair na bliana 1981, agus go gairid ina dhiaidh seo, tugadh cead do na príosúnaigh a gcuid éadaí féin a chaitheamh.

Léirítear íomhánna fíorghrafacha ag tús *Ocras* a baineadh as píosaí scannáin nuachta agus ó chlár fhaisnéise an ama, agus ina ndeirtar go bhfuil sí mar aidhm “to tell the story and its impact on the wider world about the ten men who died on hunger strike.” Taispeántar an taobh daonna den chailliúint uafásach saoil seo agus an fhulaingt ar an dá thaobh. Tugtar léargas freisin ar an bpróiseas polaitíochta agus an Ghluaiseacht Síochána a bhunaigh baill an phobail agus an chléir ag an am. Déanann Dónall Mac Giolla Choill an reacaireacht sa scannán agus is í Margo Harkin (ó Besom/ Inis films do TG4) a stiúir. Stiúir Harkin an scannán *Hush A Bye Baby* (1990) freisin agus bhí Tom Collins, stiúrthóir *Kings*, ina léiritheoir ar an scannán sin. Tá *Kings* mar chuid den tsraith Films gaèlics a Catalunya.

I dtosach an scannáin, feictear fear ag siúl ó chill go cill i bhfothracha an phríosúin agus tugtar le fios ar ball gurb é seo Lawrence McKeown, an príosúnach a bhí ar thairseach an bháis sna stailceanna ocras, murach an idirghabháil óna theaghlach. Tosaíodh ar na Blocanna H a leagan chun talaimh in 2006 ach tá comhráite ar bun maidir le cuid de na foirgnimh atá ann go fóill a atógáil mar chuid d'Ionad Síochána. Seans gurb é an scannán seo an taifead

la presó tal i com era, però potser Bernadette McAliskey, una de les activistes del Moviment de pau de l'època, és qui resumeix millor la importància d'aquest documental, 'l'escriptura restrospectiva de la història afegeix un altre capítol al fracàs heroic i gloriós perquè penso en les persones que no formen part d'ella, la generació que vindrà després; no hi ha res escrit que adverteixi a la gent de no fer-ho una altra vegada.”

— RUÍC

deiridh den phríosún ach is dóigh gurb í Bernadette McAliskey, bean feachtais de chuid Ghluaiseachta na gCearta Sibhialta, a thugann le fios tábhacht an scannáin seo nuair a deir sí: “the retrospective writing of history adds another chapter to glorious and heroic failure because I think of the people who are not part of it, the generation who will come after it; there is nothing being written that warns people never to do it again.”

— RUÍC

An Píopa La canonada

Ristead Ó Domhnaill, 2010. Int.: Pat O'Donnell, Jonathan O'Donnell, Margaret Harrington, John Monaghan. Irlanda. VOSC, 83'

Les vistes panoràmiques que obren la pel·lícula *An Píopa* són bastant típiques del ventós litoral verge occidental d'Irlanda. Els sons del vent i del mar que acompanyen les escenes d'obertura estableixen el context per aquesta història, mentre que la música composta per Stephen Rennicks i Hugh Drumm afegeix significativament a la representació de l'entorn en el qual es troba la història. La pel·lícula explica la història d'una comunitat pescadora i pagesa la vida de la qual va canviar per sempre com a resultat de la controvèrsia posterior al descobriment d'un camp de gas a la costa occidental d'Irlanda l'any 1996. Al centre d'aquesta disputa se situa la canonada submarina d'alta pressió que s'hauria d'enterrar sota el mar i arribaria a la platja Gleann an Ghad al Comtat Mayo. Des d'aquí la canonada hauria de continuar 9 km a l'interior a través de granges en un lloc anomenat Ros Dumhach, i arribaria al seu destí a la refineria Béal an Átha Buí. Malgrat les protestes de la comunitat local, i la posterior revisió de la ruta proporcionada per Shell E&P Irlanda, el cas segueix sense una resolució satisfactòria. Degut al fet que Shell E&P Irlanda es va negar a participar en el documental, la part més progressista d'aquest desenvolupament no està molt explorada.

An Píopa La canonada

Ristead Ó Domhnaill, 2010. Le: Pat O'Donnell, Jonathan O'Donnell, Margaret Harrington, John Monaghan. Éire. Fotheidil Chatalóinise, 83'

Radhairc thipiciúla de chósta thiar na hÉireann iad na radhairc lánléargais den tírdhreach a chuirtear os ár gcomhair ag tús an scannáin *An Píopa*. Tugann fuaimeanna na farraige agus na gaoithe sna radhairc oscailte sin comhthéacs an scéil dúinn, agus cuireann an ceol, cumtha ag Stephen Rennicks agus Hugh Drumm, go mór leis an léiriú a dhéantar ar thimpeallacht an cheantair ina bhfuil an scéal seo suite. Insítear scéal dúinn faoin athrú saoil a cuireadh i bhfeidhm ar phobal iascaireachta agus feirmeoireachta de dheasca an achrainn a d'eascair as fionnachtain gáscheantair amuigh ó chósta thiar na hÉireann in 1996. Mar chroílár an scéil, tá píopa ardbhrú faoin bhfarraige a bhí le teacht i dtír ag Gleann an Ghad i gContae Mhaigh Eo. Bhí an píopa le taisteal ón áit sin 9 ciliméadar ar aghaidh trí fheirmeacha ag Ros Dumhach, agus as sin go dtí an scaglann gháis ag Béal an Átha Buí. In ainneoin agóidí ón bpobal áitiúil agus bealach leasaithe don pháipia a sholáthair Shell E&P Ireland mar fhreagra ar na hachainíocha, níl leigheas ar an scéal go fóill. Toisc gur dhiúltaigh Shell E&P Ireland le haon pháirt a ghlacadh sa chlár faisnéise seo, ní dhéantar aon iniúchadh mar is cóir ar an taobh forásach den fhorbairt.

El punt focal de la pel·lícula rau en la força d'aquesta comunitat rural, en el seu esforç per preservar els seus valors i la seva forma de vida. La protesta inicial va donar lloc a que cinc dels dirigents principals fossin tancats a la presó durant 94 dies l'any 2005. La campanya per l'alliberament dels RosSPORT 5, que és com van ser coneguts després, va portar nous nivells d'entesa amb el poder i la influència d'una empresa multinacional en aquest tipus de comunitat. L'element més significatiu és que ells no es manifesten per diners o llibertat o alts ideals; Mícheál Ó Seighin, un professor jubilat dels RosSPORT 5, encertadament descriu la reacció de les autoritats a la seva protesta: “ells van pensar que érem pagesos que buscavem més diners. No es podien creure que existís gent com nosaltres.”

A mida que la disputa s'intensificava va ser necessari que el govern irlandès protegís els treballadors de Shell i la comunitat, i es va aconseguir ajuda de la marina i de l'exèrcit, juntament amb reforços de les forces de policia irlandesa (conegudes com la Garda Síochána, “Guardians de la pau,” o la Gardaí). *An Píopa* documenta i segueix la campanya dels vilatans, i els acompanya al mar i a la terra mentre es dediquen a realitzen accions per a protegir la seva propietat. El que ells entenen com a demandes clares, modestes i senzilles queda retratat a través de les imatges de la pel·lícula, i contrasta les escenes de la vida d'aquests pescadors i pagesos en comunió amb l'entorn que els ha donat forma i els ha modelat tal com són, amb les baralles amb els guardes de seguretat i els enfrontaments amb l'empresa Shell propietària d'equips moderns i el poderós vaixell, el Solitari.

Clarament però la situació no és tan simple, i a mida que avança la pel·lícula comencen a sorgir esquerdes dins la comunitat, que finalment es divideix en aquells que veuen la canonada com

Is é buaicphointe an scannáin seo ná an daingne a léiríonn an pobal tuaithe seo sna hiarrachtaí atá ar bun acu a luachanna agus a slí mhaireachtála a chaomhnú. Cuireadh cúigear de cheannairí na hagogíde chun príosúin ar feadh 94 lá in 2005. Chuir an feachtas go scaoilfí saor an cúigear (ar a dtugtaí an RosSPORT Five) go mór leis an leibhéal tuisceana faoin gcumhacht agus faoin tionchar atá ag comhlacht ilnáisiúnta ar an gcineál pobail seo. Is é an rud is tábhachtaí ná nach bhfuil airgead, saoirse nó uaimhianta arda ó lucht na hagogíde; cuireann Mícheál Ó Seighin, iar-mhúinteoir agus ball den RosSPORT Five síos go hoiriúnach ar an bhfreagairt a bhí ag na húdaráis orthu: “they thought we were farmers looking for more money. They didn't believe people like us existed.”

De réir mar a chuaigh an agóid i méid, mheas Rialtas na hÉireann go raibh gá le hoibríthe Shell agus baill an phobail a chosaint, agus cuireadh cabhlach agus arm na hÉireann chomh fada leis an gceantar, i dteannta le baill athneartacha ón nGarda Síochána. Déanann *An Píopa* taifead ar an bhfeachtas agus cuirtear muintir na háite faoi agallamh amuigh ar muir nó ar an mórthír agus iad ag déanamh iarrachtaí a maoine a chosaint. Léirítear tuiscint mhuintir na háite ar a gcuid mianta soiléire, measartha, simplí in íomhánna an scannáin. Téann na híomhánna seo i gcodarsnacht leis na hiascairí agus feirmeoirí sa timpeallacht as ar fáisceadh iad ag dul i mbun troda le gardaí agus le hoifigigh slándála, i gcoimhlintí leis an gcomhlacht Shell agus a fhearas nuaimseartha, agus ag dul in aghaidh na loinge ollmhóire an Solitaire. Tá sé soiléir áfach nach bhfuil an scéal chomh simplí leis seo agus dé réir mar a théann an scannán ar aghaidh, feictear bearnaí agus scoilteanna ag teacht chun cinn i measc an phobail. Ag an deireadh thiar thall, bíonn taobh amháin a fheiceann an leas eacnamaíoch a d'fhéadfadh a bheith ag an bpíopa ó thaobh cúrsaí fostaíochta

una oportunitat per portar feina i progrés a la comunitat, i aquells que es mantenen fermes en la seva defensa dels valors tradicionals i de la seva forma de vida, que passa de generació en generació. Mentre la comunitat es va fragmentant sota la pressió d'aquesta progressió, com el litoral en el que viuen, no hi ha límits al que la població pot arribar a fer per tal de fer-se escoltar, fins i tot un mestre fa vaga de fam. La pel·lícula conclou amb la declaració que “la comunitat s’ha compromès a continuar la seva lluita.”

An Píopa va ser produïda l’any 2011 per Risteard Ó Domhnaill i Rachel Lysaght de Riverside Productions and Underground Films, una producció Scannáin Inbhear per la Televisió Suïssa / IFB i TG4.

— RUÍC

agus dul chun cinn an phobail de. Feiceann an taobh eile, siúd atá seasta in aghaidh na bhforbairtí, an scrios ar luachanna traidisiúnta agus iad ag iarraidh a slite maireachtála a chosaint agus a thabhairt ar aghaidh go dtí an chéad ghlúin eile. Agus an pobal ag titim as a chéile mar thoradh ar na himeachtaí seo ar fad, is léir nach bhfuil aon teorainn sa mhéid a dhéanfaidh siad le haird a thabhairt ar a gcás. Téann múinteoir áitiúil ar stailc ocrais fiú. Tagann deireadh leis an scannán leis an ráiteas: “the community have vowed to continue their struggle.”

Ba iad Risteard Ó Domhnaill agus Rachel Lysaght a léirigh an scannán *An Píopa* in 2011 (faoi chúram Riverside Productions agus Underground Films, léiriú de chuid Scannáin Inbhear do Télévision Suisse / IFB agus TG4).

— RUÍC

